

правової системи народу на тривалих проміжках її еволюції. Та суперечність, яка не була подолана на попередній стадії, переходить у наступну. В змістовному аспекті йдеться про порівняльно-правове дослідження конкретно-історичних форм правової системи одного й того ж народу, які він виробив у різні періоди своєї історії.

1. Огляд історії українського права по записам за виглядами проф. Др. М. Чубатого на Тайнім Українськiм Університеті у Львові в 1920-1923 рр. II. Поширене видання // Історія джерел та державного права. – 1922. – Ч.1, 2. – 321 с. 2. Там само. – С. 20. 3. Там само. – С. 24. 4. *Литвин В.М.* Історія України: Підручник. – К.: Наук. думка, 2006. – С. 133.

В. В. АНДРІЮК

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО ЮРИДИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

В статье исследуются некоторые методологические вопросы нормативного юридического прогнозирования. При этом определяется нормативное юридическое прогнозирование, кратко анализируются стратегия разработки нормативных юридических прогнозов и этапы нормативного юридического прогнозирования. Показано необходимость четкого построения иерархии целей общества в правовой плоскости.

In the article the author tries to investigate some methodological problems of the normative juridical forecasting. Besides, the definition of the normative juridical forecasting is given, strategy of generation of normative juridical forecasts and phases of the normative juridical forecasting are shortly analyzed. Especially the author pays attention to the necessity of the distinct structure of the hierarchy of the society goals in legal area.

Ефективне управління суспільством та адекватне правове регулювання суспільних відносин потребує визначення не тільки перспектив і тенденцій розвитку правової дійсності, а й стратегічних шляхів досягнення цілей суспільства в правовій сфері, що реалізується через систему нормативного юридичного прогнозування. Ідея нормативного прогнозування вперше в науковій літературі з'явилася ще в 20-х роках ХХ ст. Проте далі декларацій і побажань справа не пішла. І лише в 60-х роках розпочалось теоретичне оформлення нормативного підходу в прогностичних дослідженнях, який (порівняно з перспективним підходом) не одержав значного розвитку. В юридичній літературі про нормативне прогнозування згадували вкрай рідко і лише у зв'язку з плануванням законопроектних робіт. Усе це актуалізує необхідність розробки стратегії та методологічного інструментарію нормативного юридичного прогнозування.

Нормативне юридичне прогнозування покликане відшукати шляхи і засоби досягнення цілей суспільства у правовій площині. Тобто в основі нормативного прогнозування лежить складніша ідея, ніж при перспективному. Адже якщо при

перспективному прогнозуванні досить лише провести екстраполяцію в майбутнє тенденцій розвитку досліджуваного об'єкта, то від нормативного прогнозування вимагається здійснити вибір найкращого варіанту розвитку подій за наперед заданими критеріями. При цьому нормативний прогноз будується на базі інформації про загальні тенденції розвитку досліджуваного об'єкта, яка одержується з перспективного прогнозу. А це означає, що перспективний та нормативний прогнози тісно пов'язані і на тому етапі, коли закінчується генерація першого, розпочинається синтез другого. Важливо також, щоб взаємодія перспективного і нормативного підходів у прогнозуванні відбувалося на кожному етапі прогностичного дослідження. Адже «як б досконала методика не застосовувалася при розробці нормативних прогнозів, побудові на їх основі «дерева цілей», ступінь їх оптимальності врешті залежить від повноти і глибини пізнання об'єктивних тенденцій, врахування реальних можливостей, вимог законів суспільного розвитку»¹. А це означає, що якість нормативного прогнозу особливо залежить від ефективності, надійності та достовірності перспективного прогнозу.

Стратегія розробки нормативних юридичних прогнозів базується на ідеї оптимізації, вибору найбільш доцільних, конструктивних та рентабельних шляхів, способів і засобів, які у визначені (бажано найбільш короткі) строки з найбільшою імовірністю дадуть змогу певних цілей щодо досліджуваного об'єкта правової дійсності, а саме – вирішення виявлених у процесі перспективного юридичного прогнозування проблем. Отже, нормативне юридичне прогнозування тісно пов'язане з цілепокладанням ще до моменту переходу прогностичної інформації до сфери планування, проектування, програмування та управління загалом. Адже саме система цілей, сформована в процесі цілепокладання, є критерієм при визначенні можливих шляхів, способів та засобів вирішення проблем, в чому й полягає завдання нормативного прогнозування. Причому, формуючи цілі щодо досліджуваного об'єкта, доцільно, як і під час перспективного прогнозування та проблемного аналізу, зокрема, враховувати характеристики, показники прогнозного фону, створюючи їх систему за значущістю, ступенем впливу на прогнозований об'єкт.

Таким чином, можна спробувати схематично визначити послідовність дій з розробки нормативного юридичного прогнозу. Для цього скористаємося будь-якою уявною, абстрактною ситуацією, наприклад, щодо прогностичного дослідження стану та динаміки правопорушень. Уявімо, що в результаті перспективного прогнозування стану та динаміки правопорушень в певному гіпотетичному регіоні був визначений цілий спектр варіантів перспективного прогнозу досліджуваного явища. Наприклад, пряма екстраполяція в майбутнє дала стан правопорушень в регіоні на перспективу найближчих 10 років 1 млн. правопорушень, верхня екстрема становила 1,4 млн. правопорушень, нижня екстрема – 0,6 млн., а найбільш імовірний стан правопорушень – 1,2 млн. правопорушень. Це, звичайно, умовні дані перспективного прогнозу, наведені для ілюстрації теоретичних положень. Інформація в перспективному прогнозі (вказаний спектр варіантів прогнозу) окреслює певні можливості розвитку досліджуваного об'єкта в майбутньому за умови виключення прийняття певних рішень та активної діяльності на їх основі, що здатні змінити хід розвитку прогнозованого об'єкта в напрямку, бажаному для зацікавленого суб'єкта. Проте, як відомо, цінність юридичного прогнозування, як і будь-якого іншого виду соціального прогнозування, полягає в генерації інформації, за допомогою якої можна змінити тенденції розвит-

ку досліджуваного об'єкта в бажаному напрямку (звичайно, до певної межі). Вказана інформація повинна містити конкретні рекомендації щодо шляхів, засобів імовірного вирішення перспективних проблем.

Отже, логіка розробки нормативного виглядатиме так: спочатку слід визначити, так би мовити, кінцеву мету, яку іноді називають ідеалом², що являє собою модель бажаного майбутнього. В згаданому прикладі це буде бажаний для суспільства показник стану правопорушень в регіоні. Звичайно, при цьому можна абстрагуватись від впливу факторів прогнозного фону, а можна їх врахувати. Проте в будь-якому випадку кінцева мета повинна бути обґрунтована. Крім того, при мисленному виключенні дії факторів прогнозного фону дослідник все ж таки повинен в загальних рисах враховувати реалії розвитку досліджуваного об'єкта в контексті зовнішніх умов. Тому одразу ж необхідно відкинути варіанти надмірного і надто різкого зниження чи зростання кількості правопорушень. Цілком обґрунтованим буде намагання добитися припинення зростання кількості правопорушень і стабілізації їх кількості на рівні наявних 700 тис. правопорушень у рік, що являє собою конкретну кінцеву мету суспільства в цьому плані.

Але в процесі наукового аналізу з урахуванням даних перспективного прогнозу дослідник, наприклад, доходить висновку про необхідність певної корекції кінцевої мети, яка вже полягатиме у стабілізації показника на рівні 800 тис. правопорушень у рік. Далі, аналізуючи дані прогнозного фону, він констатує, наприклад: оскільки за питомою вагою впливу фактори зростання кількості правопорушень у регіоні (постійне зниження життєвого рівня населення регіону, зростання безробіття, низька ефективність роботи правоохоронних та інших державних органів, їх корумпованість тощо) поки що переважають над факторами зниження кількості правопорушень. Проте цілком можливо вжити заходів (сприяння розвитку автентичних і рентабельних напрямів економіки регіону, житлове будівництво, додаткове створення робочих місць, перекриття потоків нелегальної міграції та каналів переміщення контрабандних товарів, наркотиків, зброї, правова освіта населення, поліпшення роботи правоохоронних та інших державних органів тощо), що приведуть до зниження динаміки правопорушень. У результаті можна очікувати певного зниження кількості правопорушень і їх стабілізації на рівні хоча б 900 тис. правопорушень. Таким чином, одержані ще два показники: 0,8 млн. і 0,9 млн. правопорушень у рік, які в науковій літературі часто називають відповідно абсолютним та відносним оптимумами³, що за своєю суттю є нормативними, характеризують мету і виступають результатом одного з видів прескриптивного передбачування – цілепокладання. Отже, динаміка правопорушень очікується у середньому на рівні зростання на 50 тис. щороку, а бажано знизити цей показник хоча б до 20 тис.

Наступним кроком є власне розробка нормативного прогнозу за результатами цілепокладання. З цією метою проводиться моделювання з використанням цілого комплексу методів юридичного прогнозування. Причому визначається не одним, а багатьма шляхів, способів та засобів вирішення назріваючих проблем. Для цього доцільно проаналізувати кожен спосіб, захід чи засіб, а потім побудувати системну нормативну модель з визначенням співвідношення всіх цих способів, заходів, засобів, шляхів на основі оптимального їх поєднання у відповідних пропорціях. Так, у нашому прикладі прогнозування стану правопорушень слід спочатку визначити реальну можливість, доцільність, рентабельність, обґрунтованість кожного з таких заходів та шляхів вирішення назріваючих проблем, як організація та

сприяння розвитку широкої мережі суб'єктів підприємництва в автентичних і економічно обґрунтованих напрямках господарювання, налагодження системи житлового будівництва, додаткове створення робочих місць (у тому числі рахунок попередніх заходів), поліпшення матеріального та кадрового забезпечення правоохоронних та інших державних органів, підвищення зарплати державним службовцям, організація належного контролю за діяльністю державних органів, удосконалення системи нормативно-правових актів, що регулюють питання діяльності, повноважень та відповідальності держави перед особою, перекриття потоків нелегальної міграції, каналів переміщення контрабандних товарів, наркотиків, зброї, правове виховання населення тощо. А потім на основі системного аналізу всіх цих та інших заходів, шляхів і способів необхідно сформувати оптимальний варіант їх співвідношення. Так, зокрема, в згаданому прикладі слід насамперед акцентувати увагу на здійсненні оперативних заходів, що можуть дати швидкий, сталий, бажаний ефект (наприклад, заходи щодо поліпшення роботи державних органів), а також на способах і шляхах вирішення найбільш вагомих проблем (наприклад, способи поліпшення соціально-економічних умов життя населення регіону).

Таким чином, результатом нормативного прогнозування є рекомендації органам, що приймають рішення, щодо визначення системи оптимальних можливих шляхів, способів, заходів, засобів, реалізація яких з найбільшою імовірністю призведе до вирішення перспективних проблем. Вказана інформація допомагає суб'єктам прескриптивного передбачування прийняти обґрунтоване рішення щодо прогнозованого об'єкта.

Процедура розробки нормативного прогнозу, описана вище, є надто спрощеною, схематичною і має умовний та ілюстративний характер, адже на практиці доводиться здійснювати комплексний аналіз великої кількості факторів прогнозного фону та генерацію масштабної системи шляхів, способів, засобів, заходів вирішення перспективних проблем. Причому під час юридичного прогнозування проблемний (перспективний) та цільовий (нормативний) аналізи слід проводити в контексті загальнодержавного, а то й глобального рівнів.

Змістом нормативного юридичного прогнозу є інформація про можливі і необхідні шляхи, способи, засоби, які з найбільшою імовірністю призведуть до вирішення назриваючих проблем стосовно того чи іншого об'єкта державно-правової дійсності і, таким чином, досягнення цілей суспільства щодо нього.

З метою підвищення ефективності, надійності, достовірності, обґрунтованості та точності результатів нормативного юридичного прогнозування необхідно певним чином впорядкувати, класифікувати цілі суспільства в державно-правовій сфері діяльності, створити певну їх систему, оскільки всі вони різні за значенням. Соціальні цілі в літературі з прогностики прийнято інтегрувати в єдину систему ієрархічного характеру з умовною назвою «дерево цілей» («дерево соціальних цілей»)⁴, а також диференціювати їх за вагомістю: одна чи кілька цілей є кінцевими, потім ідуть численні похідні першого, другого, третього і т. ін. порядків. При цьому ієрархічна система цілей будується таким чином, що кожна мета наступного порядку випливає з мети попереднього порядку (відповідно вся система цілей випливає з кінцевої мети). Під час прогностичного дослідження того чи іншого об'єкта правової дійсності слід системно (комплексно) аналізувати цілі щодо цього об'єкта в контексті інших соціальних цілей, встановлюючи при цьому зв'язки між ними та їх співвідношення.

Так, у процесі прогнозування стану правової культури населення нашої країни результатом цілепокладання може бути наступна система цілей. Кінцевою в такому випадку буде мета підвищення рівня правової культури населення, а також подолання правового нігілізму. Ця кінцева профільна (що стосується досліджуваного об'єкта) мета конкретизується цілями нижчого порядку, якими є підвищення рівня розвитку правосвідомості суспільства (що, в свою чергу, включає цілі нижчого порядку: формування більш-менш досконалих раціональних компонентів правосвідомості, і зокрема розвиток юридичної науки, адекватний потребам практики, визначення теоретико-методологічних засад і принципів юридичної науки, формування цілісної теорії і методології дослідження правових явищ, розробка однозначної, точної, простої юридичної термінології, налагодження та зміцнення наукових зв'язків юриспруденції з іншими галузями знань та діяльності тощо, а також цілі формування емоційних та вольових структурних елементів правосвідомості суспільства), удосконалення та гармонізація правової діяльності (яка дезагрегується на цілі нижчих структурних рівнів: удосконалення теоретичної, освітньої і практичної правової діяльності, і зокрема правотворчої та правореалізаційної діяльності), підвищення рівня розвитку системи правових актів (правової бази) суспільства. Вказані цілі конкретизуються за допомогою цілей нижчих порядків і становлять систему, так би мовити, профільних цілей (які стосуються об'єкта прогнозування). Крім того, втілення в життя цих цілей тісно пов'язане з так званими фоновими цілями (які стосуються інших об'єктів дійсності, що активно впливають на об'єкт прогнозування), що допоможе у вирішенні перспективних проблем щодо прогнозованого об'єкта (оскільки всі цілі відповідають перспективним проблемам).

На основі визначеної системи цілей формується низка конкретних заходів, які з найбільшою імовірністю приведуть до досягнення цих цілей. Такими заходами у згаданому прикладі можуть бути належна організація правової освіти населення та окремих його категорій (проведення заходів щодо правової освіти в навчальних закладах, на підприємствах, установах, організаціях, в системі державних органів різними способами та методами, введення обов'язкових курсів з правознавства тощо), проведення ефективної правової пропаганди та агітації (створення та функціонування системи поширення знань про державу і право через засоби масової інформації, ознайомлення та аналіз чинного законодавства через ЗМІ проведення ефективної правової агітації населення різними способами, максимізація ефекту вказаних засобів) підвищення правової активності населення та стимулювання правового самовиховання кожної людини тощо.

Крім того, для досягнення вказаних цілей необхідно реалізувати цілу низку заходів у політичній, економічній, соціальній, загальнокультурній, демографічній, науково-технічній та інших сферах суспільного буття.

Таким чином, для підвищення ефективності юридичного прогнозування в процесі цілепокладання доцільно сформувати ієрархічну багаторівневу систему профільних та фонових цілей щодо конкретного об'єкта прогнозування. При цьому слід виділити одну (чи кілька) кінцеву профільну мету, на основі якої ієрархічно будуються наступні рівні (порядки) більш конкретних цілей. Графічно така система цілей зображається у вигляді трикутника⁵ чи піраміди, вершиною яких є кінцева мета, а в основі – максимально конкретні цілі, що досягаються в короткі строки і з невеликими витратами ресурсів. Причому найбільшого ефекту можна досягти при системному аналізі проблем та цілей в правовій сфері шляхом

поєднання «дерева проблем» та «дерева цілей» в єдину модель. Останню іноді називають «проблемно-цільовим ромбом»⁶ або «проблемно-цільовим кристалом», використання якого дасть змогу більш системно, науково, ефективно та прискорено провести процес юридичного прогнозування.

Загалом логіку прогнозичного дослідження з використанням так званого «проблемно-цільового ромбу» («проблемно-цільового кристалу») схематично можна проілюструвати на прикладі прогнозування стану законодавства в нашій державі (щоправда, в досить спрощеному варіанті).

В такому випадку в процесі перспективного прогнозування дослідник одержує ієрархічну систему перспективних проблем («дерево проблем»). При цьому ключовою (корінною) є проблема недосконалості чинного законодавства, яка дезагрегується на проблеми першого порядку (рівня): проблема значного відставання законодавства від реалій суспільного життя, «поглиблення основної суперечності між двома сторонами (сферами) правової системи – правотворенням і правореалізацією»⁷, деформації правозастосовної діяльності (корупція, послаблення відповідальності та вимогливості, зниження рівня професіоналізму посадових осіб)⁸, падіння престижу права та правовий нігілізм, проблема техніко-юридичної недосконалості нормативно-правових актів тощо. Крім того, при цьому не слід забувати і про комплекс проблем, що постають в процесі зближення законодавства України з європейським правом⁹.

Тоді проблемами нижчого (більш конкретного) порядку (рівня) будуть, наприклад, недосконалість формування структури нормативно-правових актів, форми нормативно-правових актів та мовного викладу їх змісту, прогалини та суперечностей в законодавстві, відсутність чіткої правової регламентації питань, пов'язаних з функціонуванням джерел права, і насамперед, нормативно-правових актів, проблеми неврегульованості окремих питань суспільного життя, надмірне дублювання правових норм¹⁰, безсистемний характер законотворчого процесу¹¹ і взагалі відсутність раціонального порядку підготовки нормативно-правових актів¹², дія застарілих актів, існування істотних суперечностей між чинними актами, неефективність багатьох законів, нестабільність законодавства¹³ і т. ін.

На нижчих рівнях цієї системи вказані та інші проблеми розгалужуються в конкретизації, доходячи до найбільш конкретних проблем, що стосуються хоча б якогось одного нормативно-правового акту. Причому всі ці проблеми, як вже було сказано, аналізуються перспективно, тобто виявляють назріваючі проблеми або розглядають вже існуючі проблеми на предмет їх подальшого розвитку.

Крім того, для кожної проблеми бажано визначити весь спектр можливих варіантів її розвитку (нижня екстрема – пряма екстраполяція – найбільш імовірний варіант розвитку – верхня екстрема). Таким чином дослідник – прогнозист одержує одну частину «проблемно-цільового ромбу» («проблемно-цільового кристалу») – «дерево проблем» («піраміду проблем»). При цьому можна цілком погодитися з тим, що прогнозування розвитку законодавства повинно не тільки виявити «спектр можливостей» та імовірність їх реалізації, а й саме ту можливість, реалізація якої виявиться найбільш дійовою з точки зору соціальної ефективності майбутнього правового регулювання суспільних відносин¹⁴.

Далі на основі виявленого при перспективному юридичному прогнозуванні комплексу проблем формується певний конкретний ідеал як найкращий варіант розвитку досліджуваного об'єкта, який, по суті, є кінцевою метою і вершиною в ієрархії цілей. Так, у нашому прикладі такою метою-ідеалом буде побудова дос-

коналого законодавства, яке б враховувало всі природні права людини, ввббрало б найкращі зразки моралі та права, сприяло б удосконаленню і найбільшому самовираженню людини як найбільшої цінності суспільства. Потім конкретний ідеал (іноді його називають абсолютним оптимумом) уточнюється з огляду на дію зовнішніх щодо об'єкта прогнозування факторів (прогнозного фону). Тобто вибирається не просто найкращий варіант, а найкращий варіант з реально можливих (іноді його називають відносним оптимумом). В нашому прикладі це побудова відносно досконалого (на даний період розвитку суспільства) законодавства. Причому, враховуючи різні можливі варіанти поєднання та співвідношення щодо прогнозованого об'єкта факторів (прогнозного фону), в процесі прогностичного дослідження доцільно визначити цілий спектр відносних оптимумів. Отже, на основі кінцевої (головної) мети – ідеалу будуються цілі-оптимуми (так звані відносні оптимуми), досягнення яких необхідне і можливе за існуючих умов для руху до ідеального стану. Наступним кроком дослідження є формування більш конкретних цілей (цілей нижчих порядків), які конкретизують цілі-оптимуми. У згаданому прикладі такими цілями нижчих порядків (рівнів) будуть прийняття нових нормативно-правових актів, які б врегулювали ті види суспільних відносин, щодо регламентації яких існують прогалини, проведення науково обгрунтованої систематизації нормативно-правових актів, усунення суперечностей у законодавстві, вдосконалення термінології та мовного викладу нормативно-правового матеріалу, усунення дублювання окремих положень у кількох нормативно-правових актах, належна структурна організація нормативно-правового матеріалу тощо. Причому згадані та інші цілі нижчих рівнів є різнопорядковими, тобто підпорядковуються одні одним (їх іноді називають цілями-нормами).

На основі такої ієрархічної системи цілей визначаються завдання, шляхи, способи, засоби, строки оптимального вирішення перспективних проблем і розробляються рекомендації для прийняття конкретних рішень, чим здійснюється перехід до конструктивних способів передбачування, зокрема управління.

Високий ефект моделей на зразок проблемно-цільового ромбу доведено їх використанням у більшості суспільних наук. Тому цілком правомірним є й припущення можливості досягнення аналогічного ефекту в юридичному прогнозуванні. Щоправда, при цьому необхідно створити дійсно наукову теорію та методологію юридичного прогнозування, яка б відповідала вимогам суспільного життя, і впровадити її обгрунтовані рекомендації в практику прогностичного дослідження.

1. *Гендин А.М.* Единство поискового и нормативного подходов в социальном прогнозировании. // Проблемы социального прогнозирования: Сб. научн. трудов. – Красноярск, 1978. – Вып. 4. – С. 48. 2. *Бестужев-Лада И.В.* Нормативное социальное прогнозирование: возможные пути реализации целей общества. Опыт систематизации. – М.: Наука, 1987. – С. 34. 3. *Козюбра Н.И.* Юридическая наука и перспективное прогнозирование.// Методологические проблемы юридической науки. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 35; *Бестужев-Лада И.В.* Некоторые вопросы категориального анализа в нормативном социальном прогнозировании. // Проблемы социального прогнозирования. – Красноярск, 1986. – Вып. 11: Методологические вопросы общественно-исторического предвидения. – С. 28. 4. *Бестужев-Лада И.В.* Поисковое социальное прогнозирование. – С. 61; *Бестужев-Лада И.В.* Нормативное социальное прогнозирование: возможные пути реализации целей общества. –

С. 53. **5.** *Бестужев-Лада И.В.* Поисковое социальное прогнозирование. – С. 61. **6.** *Бестужев-Лада И.В.* Нормативное социальное прогнозирование. – С. 59–66. **7.** *Шемиученко Ю., Ющик О.* До проблеми формування законодавчої політики в Україні // Право України. – 2005. – № 11. – С. 5. **8.** *Рабінович П.* Загальна концепція правової реформи в Україні: до характеристики вихідних засад // Вісник Академії правових наук. – 1998. – № 1. – С. 19. **9.** *Опришко В.* Питання трансформації європейського права в законодавство України // Право України. – 2001. – № 2. – С. 27–30; *Ониськів М.* Глобалізація і правотворення // Право України. – 2002. – № 9. – С. 10–14; *Железняк Н.* Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу // Право України. – 2004. – № 11. – С. 140–143; *Ковальова О.* Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав-кандидатів на вступ до ЄС // Право України. – 2003. – № 9. – С. 138–142; *Кравчук І.* Реформування інституційного механізму адаптації права України до права ЄС // Право України. – 2005. – № 1. – С. 16–20. **10.** *Луць Л.* Трансформація нормативної частини сучасної правової системи України // Право України. – 2003. – № 3. – С. 120. **11.** *Колодій А.М.* Конституція України як основа правової реформи в нашій державі // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1998. – № 2. – С. 23. **12.** *Коростей В.* Проблеми правотворчості в Україні // Право України. – 2004. – № 3. – С. 121. **13.** *Копиленко О., Мурашин Г.* Деякі методологічні аспекти наукового забезпечення законодавчого процесу // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2–3. – С. 133. **14.** *Нагребельний В.П.* Прогнозування юридичне // Юридична енциклопедія: В 6 т. – К.: Українська енциклопедія. – Т. 5. – 2003. – С. 149.

М. С. КЕЛЬМАН

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ І ПРЕДМЕТ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА І ДЕРЖАВИ

Рассмотрен теоретико-прикладной подход ученых относительно формирования предмета общей теории права и государства, а также обосновывается государственно-правовой механизм наполнения содержания теории и приспособление основных ее положений к построению правовой государственности.

The article deals with the scientists' theoretic and applied approach to the formation of the subject of common theory of state and law. The state and legal mechanism of filling of the theory content and the application of its main principles to the construction of low-governed state are substantiated.

Успішний розвиток правової науки і вищої юридичної освіти безпосередньо пов'язаний з розробкою методологічних проблем юриспруденції, зокрема щодо розуміння права і держави. Стан методології правової науки, як відомо, значною мірою залежить від рівня її розвитку на базі загальної теорії права і держави, яка на відміну від інших галузей правознавства вивчає право і державу не під кутом зору їх окремих елементів і проявів, а у найбільш загальному вигляді, в якості

© *КЕЛЬМАН Михайло Степанович* – кандидат юридичних наук, професор Львівського державного університету внутрішніх справ